

nak. Minthogy még mindig vannak oly tagok, a kik a Naplót nem rendelték meg, az elnökség ez úton újólaj értesíti a tagokat, hogy a Naplót vidékre egy korona s a fővárosban 40 fillér szállítási díj lefizetése mellett küldi meg; egyttal tudatja, hogy az 1900. évi január 1-én túl a kongresszus Naplójának elküldésére nem vállalkozik s az addig nem jelentkező tagokat úgy tekinti, mint a kik a Naplóhoz való jogukról lemondtak.

A Napló Hajós Mihálnál rendelhető meg (Budapest, I., Attilakörúti elemi iskola) az 1 korona szállítási díj beküldése által. A Napló bolti ára 5 frt s megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, Egyetem-utca) vagy bármely könyvkereskedőnél.

— **Iskolaügyi dolgozatok** címmel ad ki Bardócz Pál egy kötet tanügyi beszédet és tanulmányt, s előfizetést hirdet januáriusban megjelenő mintegy 10 ívnyi kötetre. Az előfizetés példányonként 2 korona, mely december végéig a szerző címére (Budapest, VII. Csömöri-út 46. sz. I. em. 12. ajtó) küldendő. A tiszta jövedelem 10%-a a Tanítók Házára második 10%-a pedig a magyar tanítók szamaritánus alapja javára esik.

— A cziszterci rend személyzetének névtára szerint a 105 föl-szentelt papból álló rendnek 64 tagja működik a tanügy terén, ú. m. egy egyetemi tanár, egy főigazgató, négy hittudományi tanár és 58 gymn. igazgató és tanár. Az intézet négy főgymnasiumában a f. isk. évre 1474 tanuló iratkozott be.

MAGYAR PAEDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1899 okt. 21-én.

Jelen vannak: *Heinrich Gusztáv* dr. elnöklete mellett: Balogh Péter, Böngérfi János, Bardócz Pál, Ember János, Erdődy Imre, Groó Vilmos, Gyomlay Gyula, Gyulay Béla, Gveth Iona, Halász Ferencz, Hegedűs István, Kovács János, Komáromy Lajos, Kerékgyártó Elek, Kirchner Béla, Léderer Ábrahám, Lakits Vendel, Lányi Ernő, Lázár Béla, Miklós Gergely, Nagy László, Peres Sándor, Radó Vilmos, Somogyi Géza, Tóth József, Veszely Ödön, Volenszky Gyula, Vörös Kálmán, Waldapfel János, Trájtler Károly, utóbbi mint jegyző. Számos férfi és nővendég.

I. Elnök megnyitja az ülést. A napirend első tárgya: *Földes Géza* előadása: «*Szükséges-e külön tanterv az osztatlan elemi iskola számára.*»

(Székfoglaló.) Előadja, hogy az osztatlan elemi iskolák miért nem felelhetnek meg mindenben a várakozásnak. Előadó szerint a panasz oka az, hogy a nevelési törvényeket nem hajtják végre. 100-nál is több gyermek szorong egy-egy iskola-szobában; továbbá a tanítás kezdete az első hótól, végzése az első tavaszi napsugártól függ. Ily körülmények között nagyon természetes, hogy az egy tanítós (osztatlan) iskola nem végezheti ugyanazt az anyagot, mint a több tanítós (osztott) iskola, mely rendezettebb viszonyok közt él. És ez az oka annak is, hogy külön tantervet követelnek az osztatlan iskolának, pedig az igazi bajokon ez nem segít. A tanítás nagy akadálya az évfolyamok együttes tanítása. Az osztatlan iskolában ugyanis a hat éves tanfolyamnak megfelelően hat osztálynak kellene lenni, s ez *egyszerre* mindig jelen van. A tanító átlag 2½ órát foglalkozhatik csak egy-egy osztálylyal, a többi időt az egyes osztályok csendes foglalkoztatásával tölti el. A látszat tehát a mellett bizonyít, hogy egy tanító hat osztálylyal nem végezheti ugyanazt a tanítás-anyagot, a mit hat tanító hat osztálylyal végez. Tapasztalataiból meríti, hogy látott számtalan osztatlan iskolát, melynek növendékeiről a középiskolák tanárai is a legnagyobb elismeréssel beszéltek. Sőt az osztatlan iskola tanításában több belső tartalmat lát, mint az osztottéban. A kisebb tanulók kíváncsiságból is figyelnek a nagyobbaknak szóló magyarázatra, különösen a kísérletekkel járó előadásokra. Mikor aztán idővel őket oktatja a tanító, már ismert dolgokról beszél, a mit csak rendezgetni és bővíteni kell. A nevelés szempontjából sokkal felette áll az osztatlan iskola az osztottnak, mert amott a tanító hat év alatt alaposan kiismerheti tanítványát, míg ezzel szemben a másik erre egy év alatt képtelen. Az előadáshoz szólnak: *Léderer Ábrahám* azt állítja, hogy az osztatlan iskola számára a külön tanterv követelése csakis a legújabb idők kívánsága. Azelőtt ezt nem kérték. Régente csak két osztályfokozat volt, most már hat osztályból áll az iskola. Kor, hajlam, tehetség változik; ha a tanításnál ezeket is szem előtt akarjuk tartani, ha a külön egyéniség kiművelésére is súlyt akarunk helyezni: nem érti, hogyan lehet osztatlan iskolától ugyanannyit követelni, mint az osztott iskolától? Különösen ha meggondoljuk, hogy osztatlan iskolában gyakori eset, hogy egy teremben 180 gyermek is együtt van. Ő tehát külön tantervet akar ezeknek az iskoláknak s azt is kívánja, hogy külön terv készüljön a csendes foglalkoztatás tárgyában is; továbbá, hogy külön teremben dolgozzanak azok a tanulók, a kik személyes oktatásban részesülnek és külön teremben azok, a kik csendes foglalkozást kapnak. Nem fogadhatja el az előadónak azt az állítását sem, mintha az osztatlan iskola tanítója kevesebb tekintélylyel bírna akkor, ha minimálisabb tanterv szerint kellene dolgoznia. Ez felfogás dolga. Adjanak a tanítónak jobb fizetést, akkor lesz majd nagyobb

tekintélye is. Be kell továbbá hozni a félnapos tanítási rendszert, ez mindjárt sokat segítene a bajon. A nagyobb gyermekeket is fel lehetne használni a tanítás céljaira. Nem fogadja el az előadó javaslatát. *Somogyi Géza* hozzájárul az előadó nézetéhez. Szerinte a népiskola egységes szempontjából nem kell külön tanterv, a mely újra csak megosztaná az amúgy is eléggé széttagolt népiskolát. Szóla szerint nem az a fődolog, hogy a gyermek hány év alatt végezze az iskolát, hanem hogy mennyi tananyagot dolgozzunk fel. Minden osztály számára bizonyos anyag állapíttassék meg, melyet nem egy évre, hanem másfél évre kellene előírni. Ebben legyen a különbség osztott és osztatlan iskola között. Végül pedig annak a kívánságának ad kifejezést, hogy a tankönyvek használatát a népiskolákban mentül szűkebb körre kellene szorítani. *Halász Ferencz* kijelenti, hogy a mit mondani kíván ebben a kérdésben, azt csakis az ő saját magánvéleményének kéri tekinteni. Előadja, hogy a kérdés aktuális, mert az országban mintegy 12,000 osztatlan iskola van, körülbelül 720,000 gyermekkel; tehát az összes tanköteleseknek fele része osztatlan iskolába jár. Állampolitikai szempontból nem közönyös, vajjon engedhetjük-e a népoktatás színvonalát leszállítani. Ezt a kérdést meg kell oldani. Ha külön terv készül, akkor kell, hogy az minimális tanterv legyen. Ez pedig a színvonal leszállítását jelentené. Ezt ő helyesnek nem tartaná. Azt állítja, hogy voltak és vannak osztatlan iskolák, a melyek épen úgy megoldják feladatukat, mint az osztott iskolák. Első feltétel azonban mindig az, hogy a törvénynek idevonatkozó rendelkezései megtartassanak. Arról kellene tehát gondoskodni, hogy miképen könnyíthetnők meg az osztatlan iskola tanítójának feladatát. Erre nézve kell elsősorban megállapodni. Ilyen megállapodás volna, ha kimondanók, hogy 80—100 gyermeket nem szabad egy tanító keze alá adni, hogy a növendékeket külön csoportokban kellene tanítani kezdők külön jönnének, haladók megint külön; legyen jó reál olvasókönyv, mely a szakszerű tanítás mellőzésével biztosíthatná a tanítás eredményét. A túlnépesség valóságos átka az iskolai tanításnak; a kormány ezen a bajon szívesen segítene, ha a község iskolájának fejlesztése céljából hozzá fordul. Nagy baj volna tehát, ha a népiskola színvonalát külön tanterv készítése által le akarnók szállítani, e helyett célszerű intézkedésekkel, a minőket a szóla is említett, gyökeresen lehetne a bajon segíteni. *Lakits Vendel* az előadónak nézeteit nem teszi mindenben magáévá. Megengedné, hogy a tankönyveket ott, a hol könyvkereskedés nincs, maga a tanító árúsíthassa. Olyan iskolát is keveset látott, a hol csak 60 gyermekkel foglalkoznék a tanító. Van a keze alatt igen soknak bizony 200 is. A törvényt tehát szigorúan meg kellene tartatni. Az előadó azon nézetét, hogy osztatlan iskolákból a gyermeket gyanúsán fogadják, szintén nem fogadhatja el. Azt nem hallotta még, hogy

az osztatlan iskola tanítójának csekélyebb tekintélye lenne, mint más tanítónak. Kijelenti, ha érvényt lehet szerezni a törvénynek, akkor ő is feleslegesnek tartja a külön tantervet. Kívánja azt is, hogy külön utasítások gondoskodjanak arról, hogy az osztatlan iskola tanítója mentve legyen a felelősség terhétől abban az esetben, ha a törvény rendelkezései nem tartatnának meg. *Miklós Gergely* szerint az iskolai számonkérés 180 tanuló mellett lehetetlen; 60 tanulóval megoldhatónak látja a feladatot. Az utasítások gondoskodjanak arról, hogy különösen időnyerés szempontjából a tanító milyen eljárásokat kövessen. Az bizonyos, hogy az osztatlan iskola tanítójának munkája nehezebb, de lehetetlenséggel, nem áll szemben. *Radó Vilmos*nak az a véleménye, hogy a tantervet kell helyesen megcsinálni. Ez ne álljon pusztán a tantárgyak és tananyag összehalmazódásában; mondja ki azt is, mit akar velök elérni. A tantervvel nevelni is akarunk. Fontos az is, hogy a tantárgyak megválasztása és az anyag összeállítása bizonyos elvek szerint történjék. A falusi vagy városi gyermek tanításánál és nevelésénél egységes cél, egységes tervet állapíttassék meg. Az utasításokban a feladatot nemcsak egyszerűsíteni kell, de megadni egyuttal az eszközöket is a cél elérésére. *Böngérfi János* azt mondja, hogy a nemzeti egység szempontjából nem tehetünk különbséget osztatlan és osztott iskola között. A lényeg az, ha a gyermek kikerül a tanító kezéből, tudjon gondolkodni, írni és olvasni. Egységes tantervet úgy lehet keresztülvinni, ha kiváló képzőintézetek lesznek és lelkes, művelt tanítókra bizzák az iskolák vezetését. Minden a tanító egyéniségétől függ. A falusi életnek sok előnye van a városi élet ridegsége fölött. A tanító jobban megismerheti növendékeit, ha egy-egy tanfolyamra kevesebb gyermek jut. A falusi nép jobban tiszteli tanítóját stb. *Ember János* szerint a kérdés lényege abban van, hogy a gyermekek és a tananyag is célszerűen csoportosíttassék. Ennek a kérdésnek a megoldása nem a tanterven fordul meg, hanem az utasításokon. *Peres Sándor* szintén nem óhajt külön tantervet. *Földes Géza* röviden válaszol a hozzászólók fejtegetéseire, és utal az előadásában felhozott érveire. *Heinrich Gusztáv* elnök kimondja, hogy Léderer kivételével egyhangulag oda nyilatkozott a Társaság, hogy külön terv ne legyen. Különösen hangsúlyozta, hogy az osztatlan iskolák számára külön tantervnek követelése egyértelmű lenne törvénytelen állapotoknak elismerésével és szentesítésével. Ezt pedig túrni nem lehet, nem szabad. Ha külön tantervet készítünk az osztatlan iskolák számára, ezzel alkalmas kibúvót adnánk az iskolafentartóknak, a kik elég gyakran kívánatosnak tartanak olyan állapotokat, melyek a törvénynek rendelkezéseivel ellentétben vannak. Ismétli, hogy népiskola és népiskola között különbséget ne tegyünk. A Társaság tapsal és éljenzéssel kísérte az elnök szavait.

II. Elnök, tekintettel az idő előrehaladotságára, a napirend má-
sodik tárgyának előadását a jövő ülésre halasztotta.

Az ülés véget ér.

BEKÜLDÖTT MŰVEK.

A differenciál- és integrálszámítás elmélete. Írta dr. *Suták József*,
kegyesrendi tanár s egyetemi m.-tanár. 8-r. 388 l. és I—VI. tábla. Budapest,
Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai). Ára 4 frt.

Dána. Történeti körkép. Írta *Baksay Sándor*. *Kimnach László*
eredeti rajzaival. 8-r. 300 l. Budapest, Franklin-Társulat. Ára 1 frt 60 kr.

Acsthetikai jegyzetek. Írta *Kemény Lajos*. 8-r. 19 l. Kassa.

A Toldi-monda. Irodalomtörténeti tanulmány. Írta *Bartha József* dr.
8-r. 80 l. Budapest, Szent István-Társulat. Ára 70 kr.

Olcso könyvtár. Szerkeszti *Gyulai Pál*. Kiadja a Franklin-Társulat,
Budapest. Egy-egy szám ára 10 kr. Megjelentek a következő számok:

1126—1129. sz. *Az 1811/12-iki magyar országgyűlés.* Írta *Wert-*
heimer Ede. 208 l. Ára 40 kr.

1130. sz. *Tinódi Sebestyén: Budai Áti basa históriája.* Jegyzetekkel
kísérte *Szűlady Áron*. 36 l. Ára 10 kr.

1131—1132. szám. *Sophokles: A trachisi nők.* Fordította *Csiky Ger-*
gely. Második kiadás. 71. l. Ára 20 kr.

1133—1135. szám. *Tompa Mihály népregéi. 1844—1860.* 195 lap.
Ára 30 kr.

1136—1137. sz. *Postás Klári.* Vig színmű dalokkal, három felv. Írta
Berczik Árpád. 98 l. Ára 20 kr.

1138. sz. *Cserhatom.* Egy énekben. 1825. Írta *Vörösmarty Mihály*.
34 l. Ára 10 kr.

1139—1141. sz. *Tompa Mihály regéi. 1845—1860.* 189 l. Ára 30 kr.

1142—1143. sz. *A parlamentekről.* Két népszerű előadás *Berzeviczy*
Alberttől. 73 l. Ára 20 kr.

1144—1146. sz. *Keresztelő János.* Tragédia öt felvonásban, előjáték-
kal. Írta *Sudermann Hermann*. Németből fordította *Várad Antal*. 122 l.
Ára 30 kr.

Iskolai könyvtár. Magyar olvasmányok tára. Szerkeszti *Beöthy Zsolt*.
Az Athenæum r.-t. kiadása. Megjelentek:

3. szám. *Torquato Tasso. A megszábadított Jeruzsálem.* Fordította-
Jánosi Gusztáv. Magyarázta *Pintér Kálmán*. 8-r. 178 l. Ára kötve 1 frt.

4. szám. *Széchenyi és a magyar költészet.* Bevezette s jegyzetekkel
ellátta *Tóth Rezső*. 96 l. Ára kötve 60 kr.